

Πρεβεζάνικα Χρονικά

Αρ. 34-35 (1997)

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 34-35 (1997)

Πώς θα δημιουργήσουμε τη σχέση βιβλίου-παιδιού

Αργυρώ Κοκορέλη

doi: [10.12681/prch.29258](https://doi.org/10.12681/prch.29258)

Copyright © 2022, Αργυρώ Κοκορέλη

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κοκορέλη Α. (2022). Πώς θα δημιουργήσουμε τη σχέση βιβλίου-παιδιού. *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, (34-35), 95–98. <https://doi.org/10.12681/prch.29258>

ΚΟΚΟΡΕΛΗ ΑΡΓΥΡΩ

Συγγραφέας παιδικών βιβλίων

Πώς θα δημιουργήσουμε τη σχέση βιβλίου - παιδιού

Ξεκινώντας το θέμα για το πώς θα φτιαχτεί η σχέση παιδιού - βιβλίου θάθελα να κεντρίσω το δικό σας ενδιαφέρον γι' αυτό που λέμε εξωσχολικό βιβλίο. Αυτό, το δικό σας δηλαδή ενδιαφέρον αποτελεί το βασικό μοχλό προκειμένου να λειτουργήσει αυτή η σχέση. Το παιδικό - εξωσχολικό βιβλίο σχεδόν άγνωστο στις παλαιότερες γενιές, είδος πολυτελείας, προϊόν για λίγους προνομιούχους, έρχεται σήμερα να γίνει αντικείμενο μελέτης και προσοχής, ένα εργαλείο σημαντικό για τη διάπλαση του χαρακτήρα και της ψυχής του παιδιού. Οι συνέπειες της τεχνολογικής και της επιστημονικής ανάπτυξης δηλαδή η ανάπτυξη των αστικών κέντρων, οι απότομες αλλαγές στον τρόπο της ζωής, ο χείμαρρος των πληροφοριών, οι μεταβολές στη σύνθεση και στη σχέση της οικογένειας αλλά και γενικότερα στις ανθρώπινες σχέσεις, έχουν τόσο θετικά όσο και αρνητικά στοιχεία. Ένα αποτέλεσμά τους είναι και η διαρκώς αυξανόμενη ανάγκη για μόρφωση των παιδιών πράγμα που επιταχύνει και τη διανοητική τους ανάπτυξη. Τα παιδιά μας ξέρουν πολύ περισσότερα σε ορισμένους τομείς απ' ό,τι ξέραμε εμείς στην ηλικία τους. Ψυχολογικά όμως οι μικροί σημερινοί σοφοί καταπιέζονται έτσι που τους σπρώχνουμε να γίνουν κάτοχοι όλο και περισσότερων επιστημονικών και τεχνολογικών γνώσεων σε βάρος των πρακτικών εμπειριών ζωής, αλλά και σε βάρος της συναισθηματικής τους ανάπτυξης. Φορτώνουμε τα παιδιά με γνώσεις, τα πνίγουμε στις εξηγήσεις, απομυθοποιούμε τα πάντα, αφήνοντας έτσι κενά στην ψυχή τους και γυρνάνε σαν να γερνάνε πριν την ώρα τους. Μαθαίνουμε για παράδειγμα στα μικρά παιδιά, στο σχολείο την ανατομία των πουλιών, αλλά δεν μπορούν να ξεχωρίσουν το σπουργίτι απ' το τρυγόني, το τραγούδι του απδονιού απ' το κρώξιμο της καρακάξας. Κι έτσι το παιδί κινδυνεύει να γίνει ένα άτομο απρόσωπο, μηχανικό, στερπημένο απ' την ατέλειωτη ποικιλία των χρωμάτων, των οσμών, των ήχων. Γεννιέται σ' έναν κόσμο γεμάτο θαύματα και μαθαίνει να τον αντιμετωπίζει σαν κάτι κοινό, δίχως τίποτε ξεχωριστό. Η φαντασία τους σιγά-σιγά στερεύει και στη

συνέχεια κάποτε θα στερέψει και η δημιουργικότητά του, και δώ μέσα σ' αυτή τη σημερινή περίπλοκη κοινωνική πραγματικότητα που αποκόβει όλο και περισσότερο τον άνθρωπο από τη φύση, τα συναισθήματα, την ελεύθερη δημιουργικότητα, έρχεται το εξωσχολικό βιβλίο, το παραμύθι, το μυθιστόρημα, το ποίημα, να τονώσει το ενδιαφέρον του παιδιού για το ανθρώπινο και το φυσικό του περιβάλλον, να το βοηθήσει να ξαναθαυμάσει και να ονειρευτεί. Να τα ξαναδεί όλα μαγικά και να απορήσει. Γιατί αυτός ο θαυμασμός και η απορία παρακινούσαν πάντοτε τον άνθρωπο να εξελιχθεί και να δημιουργήσει, ενώ η αδιαφορία του παντογνώστη, η αδιαφορία του πολύξερου, του τεχνοκράτη δεν καταστρέφει μόνο τη δημιουργικότητα αλλά καμιά φορά και την ίδια τη ζωή. Κάπου το βλέπουμε σήμερα σε σχέση με το περιβάλλον και σε πολλά άλλα πράγματα. Ας πάρουμε όμως πιο συγκεκριμένα μια-μια τις επιδράσεις που μπορεί να έχει το κατάλληλο εξωσχολικό βιβλίο πάνω στη ψυχή και το χαρακτήρα του παιδιού. Και εδώ είναι η πρώτη σχέση που μπορούμε οι γονείς να δημιουργήσουμε στο παιδί με το βιβλίο.

Ας ξεκινήσουμε απ' το μικρό παιδί, που η μητέρα του ή κάποιος δικός του άνθρωπος του διαβάζει ένα παραμύθι. Το πρώτο που θα δούμε είναι πως αυτή η πράξη είναι ένα ιδανικό μέσο για το παιδί, προκειμένου να κρατήσει κοντά του τη μητέρα του, τον μεγάλο που του διαβάζει το παραμύθι ή τη μητέρα ή τη γιαγιά ή τον πατέρα. Η μητέρα είναι πάντοτε απασχολημένη, ο πατέρας εμφανίζεται και εξαφανίζεται στις διάφορες δουλειές του, σπάνια δηλ. οι μεγάλοι έχουν καιρό να ασχοληθούν με το παιδί τους, όπως θα άρεσε στο παιδί. Όσο λοιπόν κρατάει το διάβασμα του παραμυθιού, η μαμά, ο πατέρας είναι εκεί, πράγμα που του δίνει προστασία και ασφάλεια. Και όταν μετά το πρώτο, ζητάει και άλλο παραμύθι, αυτό δεν σημαίνει ότι το παιδί ενδιαφέρεται αποκλειστικά για τα διαδραματιζόμενα, αλλά πως ακόμα θέλει να παρατείνει όσο περισσότερο μπορεί αυτή την ευχάριστη κατάσταση, να έχει δηλ. τη μαμά ή το μπαμπά δίπλα του, κι έτσι να τους χαρεί, να παρατηρεί τα πρόσωπά τους, σ' όλες τους τις λεπτομέρειες, να βλέπει τα χείλη τους να κινούνται, να καταγράφει τις εκφράσεις τους. Όχι πως δεν ακούει το παραμύθι ακριβώς, αλλά το κύριό του μέλημα είναι η προσεκτική μελέτη της μητέρας ή του μεγάλου που σπάνια μπορεί να την κάνει για τόση ώρα όση θάθελε. Δηλαδή το παιδί εκτός απ' την ιστορία ενδιαφέρεται και για τη μητρική φωνή, τις αποχρώσεις, την τρυφερότητα που εξαφανίζει τις ανησυχίες και τους φόβους που ίσως καμιά φορά και η ίδια η ιστορία να του προκαλεί. Συγχρόνως έρχεται σε επαφή με τη μητρική γλώσσα, τις λέξεις, τους τύπους και τις δομές της. Έτσι το παραμύθι, η ιστορία, δίνει στο παιδί άφθονες πληροφορίες για τη γλώσσα. Κοπιάζοντας να καταλάβει την ιστορία, κοπιάζει να καταλάβει τις λέξεις που τη φτιάχνουν, προσπαθεί να βρει τις ομοιότητες μεταξύ τους, τη σχέση τους και ακόμη να ξεχωρίσει τη σχέση μεταξύ του εγώ και οι άλλοι, εγώ και τα πράγματα, να συλλάβει τις αποστάσεις μέσα στο χώρο, μακριά-κοντά, τον χρόνο, μια φορά – τώρα – πριν – μετά – χτες – σήμερα – αύριο.

Απ' αυτή την άποψη το παραμύθι, η ιστορία, το παιδικό βιβλίο είναι μια χρήσιμη μήυση στον κόσμο των λέξεων, στον κόσμο των ανθρώπων, στο κόσμο της φύσης

και της ιστορίας.

Μέσα στο παραμύθι το παιδί βρίσκει ενδείξεις για την πραγματικότητα που δεν γνωρίζει ακόμα, μαθαίνει για τους χαρακτήρες και τους τύπους των ανθρώπων, ακούει για ένα μέλλον που δεν μπορεί να το σκεφτεί, και απ' αυτή την ακρόαση και παρατήρηση το παιδί παίρνει την πρώτη ύλη για να βάλει και τη δική του φαντασία να λειτουργήσει πράγμα που το προετοιμάζει για γνώση και την κατάκτηση του πραγματικού.

Το παραμύθι όπως ακριβώς και το παιχνίδι βοηθάει το παιδί να ασχοληθεί σοβαρά και να γνωρίσει τον εαυτό του και για να γνωρίσει τις δυνάμεις του. Για να αναμετρηθεί π.χ. με το φόβο. Όλα όσα λέγονται για τις αρνητικές επιπτώσεις που θα μπορούσε να έχουν πάνω στο παιδί οι φρικαλεότητες εντός παρενθέσεως των παραμυθιών, δεν φαίνονται πολύ πειστικά. Εξαρτάται κάτω από ποιες συνθήκες το παιδί συναντάει το λύκο ας πούμε. Αν είναι η φωνή της μάνας που μιλάει για το λύκο μέσα στη γαλήνη και την ασφάλεια της οικογενειακής ατμόσφαιρας το παιδί μπορεί να τον αφηγήσει. Αν αντίθετα το παιδί αισθανθεί αγωνία και φόβο θα πρέπει να συμπεραίνουμε ότι ο φόβος υπάρχει ήδη μέσα του πριν εμφανιστεί καν ο λύκος. Ο λύκος είναι τότε η αφορμή που αποκαλύπτει ένα φόβο του και όχι η αιτία του φόβου. Όμως αν ένα παιδί είναι ήδη φοβισμένο, αν έχει ήδη νιώσει μοναξιά, αν πολλές φορές ξύπνησε, φώναξε και δεν βρήκε κάποιον κοντά του, αν κάποιος μεγάλος το φοβέρισε με το μπαμπούλα, τότε ας προτιμήσουμε ιστορίες που το καθησυχάζουν. Πιο πολύ όμως ας προσπαθήσουμε να εξαλείψουμε τις αιτίες που προκαλούν τον φόβο του.

Αυτό σ' ό,τι αφορά την πρώτη επαφή του βιβλίου με το παιδί.

Αργότερα το παιδί πάει σχολείο και εδώ ο ρόλος των δασκάλων είναι πολύ βασικός. Ως τώρα πολλοί δάσκαλοι λέγαν ότι το εξωσχολικό βιβλίο εμποδίζει τα παιδιά από το να αφοσιωθούν στα μαθήματά τους και αγνοώντας και ίσως αυτά που θα πω πείσουν και κάποιους δασκάλους, ότι το εξωσχολικό βιβλίο βοηθάει στο να διευρυνθούν οι πνευματικοί ορίζοντες του παιδιού, έτσι ώστε και την ύλη την σχολική να μπορεί να την κατανοήσει καλύτερα.

Μεγαλώνοντας το παιδί σιγά-σιγά θα αρχίσει να δίνει μεγαλύτερη σημασία στο περιεχόμενο και τότε το παραμύθι θα τον ενδιαφέρει λιγότερο. Θα θέλει ιστορίες με δράση, με ήρωες για να τους μιμηθεί, βιβλία να αναφέρονται σε σύγχρονα προβλήματα, όπως τις σχέσεις με το σχολείο, το σπίτι, τους φίλους, στα προβλήματα του περιβάλλοντος, του πολέμου, των ναρκωτικών.

Και δω το παιδικό λογοτεχνικό βιβλίο είναι σε θέση να βοηθήσει στην κοινωνικοποίηση του παιδιού. Να του δώσει τα εφόδια προκειμένου να γνωρίσει και να διεκδικήσει έναν κόσμο καλύτερο, απαλλαγμένο απ' τη μάλιστα του πολέμου, την αδικία, την ηθική ασχήμια, την απάτη, την καταπίεση, την ανελευθερία.

Ακόμη το παιδικό-λογοτεχνικό βιβλίο μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά στις σχέσεις τους με τους συνηθισμένους τους. Να τα προετοιμάσει για την κατανόηση των άλλων, αλλά και του ίδιου τους του εαυτού. Στην αυτογνωσία τους δηλαδή. Και δω η παιδική λογοτεχνία μπορεί να δείξει το δρόμο που οδηγεί όχι στην υποταγή της φύ-

σης αλλά στη χαλιναγωγήση της τεχνολογίας, το πώς χάρη στις καινούργιες ανθρώπινες σχέσεις θα μπορούσε ο κόσμος να εξελιχθεί και να γίνει πιο ευτυχισμένος. Κι' έτσι το παιδί από τη μια λυτρώνεται διαβάζοντας ένα τέτοιο βιβλίο απ' τα άγχη και τα αδιέξοδα της εποχής μας και απ' την άλλη αρχίζει να γίνεται πιο υπεύθυνο και ώριμο, ανακαλύπτοντας και το δικό του κοινωνικό ρόλο και τις δικές του μελλοντικές ευθύνες.

Ίσως αυτές οι απόψεις ενός συγγραφέα λογοτεχνικών παιδικών βιβλίων θα μπορέσουν να προβληματίσουν κάποιους δύσπιστους γονείς και δασκάλους και να τους κάνουν πιο θετικούς απέναντι στο εξωσχολικό διάβασμα των παιδιών μας.

Η ευθύνη όμως και η δική μας, των συγγραφέων δηλ. δεν είναι μικρότερη. Βιβλία που περιέχουν μια στείρα ηθικολογία, ένα κούφιο διδακτισμό, μια υπερβολική απομυθοποίηση όλων των πραγμάτων μέχρι κυνισμού, βιβλία με κακή εικονογράφηση, γιατί η εικονογράφηση είναι σημαντικό στοιχείο έλξης για το παιδί. Βέβαια κανείς δεν μπορεί να εμποδίσει κανέναν να γράφει ό,τι θέλει, όμως εδώ έρχεται πάλι ο γονιός, έρχεται πάλι ο δάσκαλος κι όπως νοιάζεται για τη ποιότητα της τροφής των παιδιών του θα πρέπει να νοιαστεί και για την ποιότητα των βιβλίων που τους αγοράζει. Πάντως, όπως και νάχει το πράγμα, αν το παιδί μάθει να διαβάσει, κάποτε η καλλιεργημένη κρίση του θα το βοηθήσει να απορρίψει το κακόγουστο και βαρετό βιβλίο που τις περισσότερες φορές είναι και κουτό τελείως και να αναζητήσει την ποιότητα από μόνο του και ξανά αν οι γονείς διαβάζουν, αν μέσα στο σπίτι υπάρχουν όχι μόνο χαζοπεριοδικά, μακάρι δηλαδή να μην υπάρχουν και καθόλου τέτοια, αν η τηλεόραση δεν είναι ανοιγμένη συνέχεια όλη μέρα, το παιδί που μιμείται κάποια στιγμή θα ενδιαφερθεί να ξεφυλλίσει και να ρωτήσει τι είναι αυτό και κείνο που υπάρχει μέσα στο βιβλίο, να ανοίξει την τυπωμένη σελίδα, θα αγαπήσει αργά ή γρήγορα τη μαγεία, το ταξίδι μέσα κι έξω απ' τον εαυτό του που προσφέρει το διάβασμα ενός καλού λογοτεχνικού βιβλίου.

Βέβαια αφήνω στο τέλος τον τεράστιο ρόλο που παίζει το κράτος, οι δημοτικές αρχές, είναι βασικό αυτό, δεν μπορούμε να το αγνοούμε. Αυτός ο ρόλος εκφράζεται κυρίως με την δημιουργία παιδικών βιβλιοθηκών. Χρειάζεται λοιπόν να δημιουργηθούν στον τόπο μας παιδικές βιβλιοθήκες που να κάνουν το βιβλίο προσικό στο ευρύ κοινό των παιδιών. Να μπορούν τα παιδιά να χαίρονται, τα παιδιά όλων των κοινωνικών τάξεων, των φτωχών και των πλουσίων, του αγροτικού και του αστικού πληθυσμού, να χαίρονται και να έχουν προσικό το βιβλίο. Χρειάζονται βιβλιοθήκες στα σχολεία, στους Δήμους, στις Κοινότητες που να προσελκύουν τα παιδιά στις ελεύθερες ώρες τους. Βιβλιοθήκες με βιβλιοθηκάρους, ειδικευμένους αν είναι δυνατόν, γνώστες του παιδικού βιβλίου, πρόσωπα με πίστη και αγάπη για την υπόθεση. Η λειτουργία των βιβλιοθηκών να γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε παρέχοντας ευκαιρίες για δραστηριότητες που ενθουσιάζουν τη δημιουργική έφεση της παιδικής ηλικίας να προσελκύει στον έντυπο λόγο. Οι βιβλιοθήκες πρέπει να είναι πλούσιες σε βιβλία και άλλο υλικό, να έχουν ευχάριστο περιβάλλον και οι υπεύθυνοι να ξέρουν και το βιβλίο και τα παιδιά.